Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 20-чы январь, байрым кюн. № 8 (18929)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Оюм

Адальби ШХАГОШЕВ:

Владимир Путин Россейни чачылыудан сакълагъанды

Владимир Путинни хайырындан Шимал Кавказны Россейден юзерге кюрешгенле муратларына жеталмагъандыла, дегенди «Единая Россия» политика партияны Генеральный советини президиумуну члени Адальби Шхагошев KBREDINROS.RU Интернет-сайтны корреспондентине, РФ-ни Президентине кандидат Владимир Путинни сайлаула аллы статьясыны юсюнден кесини оюмун айта. «Владимир Путин ол къыйын кезиуде бизни халкълагъа болушлукъ этгенди. Ол онуну Кремльден угъай, Чеченнге, Дагъыстаннга, къаугъала болгъан башха республикалагъа келип, алада этгенди. Аны политика сезими эм сынауу биогюнлюкде болгъан халны тапландырыугъа себеплик этеридиде. Власть алгынча тынгылап, къаугъалагъа бир жанындан къарап турмайды».

Кесини статьясында Владимир Путин Россейни эм Шимал Кавказны тарыхларында магъаналы ишлени белгилегенди. Къырал чачылыу чекге жетген терк окъуна унутулуп къалгъанды. Шимал Кавказны Россейден юзерге умут этгенлени жоллары да Путин стратегиясы жумушлагъа кеси къатышханыны хайырындан кесилгенди.

Депутат регионда алгъан хал къоркъуулу болгъанын да эсгертгенди. «Адамла жунчуп, къоркъуп тура эдиле. Жангылыкълада жаланда теракталны, мурдарлыкъланы, жесирге алыннганланы юсленинден айтып тура эдиле. Регионда адамланы ахча ючюн урлап, анга уа сауутла алып тургъандыла. Владимир Путин аллай къыйын заманда халкъгъа болушлукъ этгенди. Ол тюз оноу этмесе, къаугъаланы тохтатыугъа кеси къатышмаса, ким биледи, биогюнлюкде Шимал Кавказ Россей Федерацияны бир кесеги болмаз эди», - дегенди парламентарий.

Ол оюм этгеннге кёре, власть система – регионланы башлыларын федеральный ара салгъаны, башха тюрлениуле да - къыралда халны тюзетир мурат бла этилген эдиле. «Быллай оноула нек чыгъарылгъанларын унутургъа жарамайды», - деп къошханды ол.

«Биогюнлюкде уа, субъектлени башчыларын сайлау, партияланы эсепге алыу жаны бла законлагъа тюрлениуле кийириледиле. Ол а къырал тутхучлу айныуну жолунда болгъанын кёргюзтеди. Бу ишге уа адамла барысы да къатышыргъа керекдиле», - дегенди Шхагошев.

Басмагъа **АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

КЪЫРАЛ САГЪАТ

Тюбешиу ачыкъ халда баргъанды

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели Иван Гертер «Къырал сагъат» деген проектни чекларинде КъМКъУ-ну медицина колледжини биринчи курсунда окъугъан студентле бла тюбешгенди. Бу аны биринчи тюбешиую тюйюлдю,алагъа кюнакъгъа премьер бешинчи кере келеди. Аллай болса да, окъугъан жаш адамланы бла республиканы оноучуларындан бирини араларында ушакъгъа тема хар заманда табылады.

Колледжни директору Светлана Пшибиева студентлени тири болургъа чакъыргъанды, Правительство Председателини келгенин хайырланып, анга жарсуларын, тилеклерин билдиригге, не тюрлю соруула да берирге боллукъларын айтханды. Ала уа, республикада бола тургъан тюрлениулени, аны социальный-экономика жашауун юсюнден соруула бла чекленип къалмай, Иван Константиновични кесини къадарыны, жашауун юсюнден да билиргге сюйгендиле.

Иван Гертер студентле бла тюбешиуде.

Ол а бек алгъа анга колледжден алгъадан жиберилген быллай соруулагъа жууап бергенди: совет аскерни тизгинлеринде къуллукъ этгенмисиз, аскер форма кийген къызлагъа, аскерде бусагъатда бола тургъан тюрлениулеге къалай къарайды, келир заманны жаш тёлюсю,аны оюмуна кёре, къаллай боллукъду.

Правительствону Председатели аны заманында аскерде къуллукъ этиу бек сыйлы борч болгъанын, аны бармай къалгъан жашланы къызла артыкъ бек сюймегенлерин, аскерден албугъартхан айыплы ишге саналгъанын да айтханды. Форма кийген къызла уа биютюн ариу, биютюн субай боладыла, сора нек жарамайды алагъа аны киерге, дегенди. Аскерде тюрлениулени юслеринден айта,Иван Константинович ол къуллукъ этген 80-чи жыллада шёндюча онгланы жюзден бири да болмагъанларын белгилегенди.

-Жаш тёлю уа не заманда да алчы эди. Сёз ючюн, мени студент жыларымда, окъуу жыл бошалгъанлай, къурулуу отрядла къуралып, ала къыралны уллу къурулушларында ишлегенлерин эшитген болурсуз. Ингир сайын а, уллу от этип, аны тёгереги гитаргъа согъуп, жырлап, заманыбызны бек зауукълу ётдюре эдик. Андан сора да, ол заманлада энчи не затны белгилерик эдим- миллет айыуу деген зат болмагъанды. Биз барыбыз да къарындашлача, эгечлеча жашай эдик,-дегенди.

Залда олтургъан студентле.

Студентле да, этген игиликлерини юслеринден айтып айланмагъанлыкъгъа, волонтёрлукъ ишге тири къатышханларын билдиргендиле. Гертер оюм этгенден, ахшы ишлени юслеринден не къадар кёп адам билсе игиди. « Биютюнда медицина колледжни аты айтылып турургъа керекди, нек дегенде сизни ишигиз саулукъ бла байламлыды, «акъ халатлылагъа» адамла ма сизге кёре къарарыкъдыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жангылыкъла

Промышленность

«Этана» заводну къурулушу башланнганды

Север Кавказны айнытыу жаны бла къырал программа регионну кёп социальный - экономика проблемаларындан къутулууну магъаналы мадарладан бири болургъа керекди. Белгилисича, Къабарты-Малкъар Республикадан анга бек алгъа тамамланырыкъ 29 инвестиция проект киргенди, ол санда Май муниципаль районда къурулуу бардырыла тургъан, полиэтиленторефталат чыгарыучу завод да.

Районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы билдиргеннге кёре, анда оп объектге эл мюлкге жараулу жерледен участок бёлюп, аны промышленный категориягъа кёчюрюр ючюн, битеу керекли документле жыйыштырылгъандыла. Заводну къурулушуна Октябрьский элде 60 гектар жер берилгенди. 150 юй ишлеп эл къурар ючюн да 20 гектар бёлгенди, дагъыда 20 гектарда уа суну тазалаучу объектле бла чабакъ жайыучу мюлк къурагъа белгиленеди.

Озгъан жыл 28-чи декабрьде аукцион бардырылгъан эди. Ызы бла подрядчик къурулушну башлагъанды. Бюгюнлюкге Россей Федерацияны Инвестицияла фонду берген 1,5 миллиард сомну хайыры бла къурулуш техника турлукъ майдан къуралгъанды, трансформатор да орнатылып, электрокюч ызла тартылгъандыла. Аны бла бирге, завод ишлеринк жерде котлован къазып башлагъандыла. Темир жолда энди боллукъ заводха дери сегиз километр узунлугу эм 50 метр кенглиги болгъан жолну да ишлеп башлагъандыла.

Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Этана» обществону генеральный директору Сергей Ашинов билдиргеннге кёре, бу завод Россейни юг регионларыны аграрийлерине продукцияларын сакълаугъа жараулу, экология жаны бла хатасыз орунла чыгъарлыкъды.

Бизни корр.

Энергетика

Электрокюч бла жалчытыу игиленирикди

«Бирикген энергетика системаны федеральный сетевой компаниясы» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъар Республикада бёлюмю 330 кВатт кючю болгъан Бахсан подстанцияда ток баргъан темир чыбыкъланы юсюне жабышхан бузну эритиучю системаны жангыртып башлагъанды. Аны хайыры бла бизни республикада электрокюч бла жалчытыуну ышаннгылыгъы кючлендирилликди.

Бизни къыралны юг регионларында хауаны болуму къыш кезиуде электрокюч ызлагъа буз къонаргъа себеплик этедиле. Бузну ауурлугъу бла темир чыбыкъла юзюледиле, хайырланыучула уа электрокючсюз къаладыла. Бу жангы системаны хайыры бла ол ызланы юсюне жабышхан буз эрийди. Системаны жангыртыу компанияны инвестиция программасыны чеклеринде бардырылады.

Бахсан подстанция 1979 жылдан бери ишлейди эм ол Къабарты-Малкъарны кёп промышленность предприятиялярын ток бла жалчытады, аланы санында: «Терекни алмаз инструментле заводу», «Бахсанны «Автозапчасть» заводу» эм «Лимб» ачыкъ акционер обществоса бардыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Акция

«Мир в ладошке» Ахмед Луевге болушурукъду

22-чи январьда Профсоюзланы маданият юйюнде «Мир в ладошке» деген тёрели жандауурлукъ акция боллукъду. Аны «Горянка» газет бла модельер Мадина Саралын къурап бардырадыла.

Акция «Сабийле-сабийлеге» деген ат бла бардырылады. Концертге республиканы белгили артистлери бла бирге жаш артистле бла чыгъармачылыкъ коллективле да къатышырыкъдыла. Дагъыда анда жаш дизайнерлени Мадина Саралын сайлагъан коллекциялары да кёргюзтюллюкдюе. Модельер кеси 2007 жылда сабий коллекциясын биринчи кере кёргюзтгенден сора, ол акциягъа айланып къалгъанды.

Андан бери проектни кёпле жаратып, анга тири къатышханлай турадыла. Билетледен тюшген ахчагъа уа аны къурагъанла къолайлары осал юйюрледен сабийлеге болушадыла. Алай бла, эки жыл мындан алгъа, Иналкъ элде жашагъан Хатоховланы юйлерине газ тартыргъа эм жангы терезеле салыргъа болушлукъ этилген эди. Быллтыр а жыйылгъан ахча инвалид сабийлени ата-аналарыны «Жумушакъ жюреклю» деген республикалы организациясыны счётуна ётдюрюлгенди.

Бу жол «Мир в ладошке» 11-жыллыкъ Ахмед Луевге болушурукъду. Бу кюнледе жашчыкъ Москвада доктор Леонид Рошальгъа операциягъа кетерикди.

КъМР-ни Асламлы информация органларыны ишлери жаны бла къырал комитетини пресс-службасы.

Эсгериу

Боевиклени къолларындан ёлген полициячылагъа атап

Тюнене Бахсан шахарда отуз алты полициячыгъа мемориал комплекс ачылгъанды. Ала МВД-ны бу жерли бёлюмюнде ишлей тургъанлай боевиклени къолларындан ёлгенледиле.

-Къабарты-Малкъарны жеринде ырахатлыкъ тохташыр, аманлыкъчыла бизни адамларыбызгъа бушуу сынатмазча этер ючюн, къолубуздан келгенни аярыкъ тюйюлбюз,- дегенди республиканы ич ишлерини министри, полицияны генерал-майору Сергей Васильев.

Ёлтюрюлген полициячыны атасы Суфадин Шибзухов а кюч структурада ишлегенлеге ыспас этгенди. «Жашымы нёгерлери, жанларына къоркъуу тюшгенин биле тургъанлай да, кетебиз деп рапортла жазмайдыла, законлукъны къаты къалаууурлары болуп сюеледиле»,-дегенди. «Энди сабийлерибизни къайтаралмакъ, алай мурдарлыкъ ишлеге мындан ары тёзюп турургъа жарамаз. Биз,биригип, бир ниетли болуп, бизни урушну бугъоууна тюртюргъе кюрешгенлеге къаты жууап берирге керекбиз»,-деп къошханды ёлген полициячыладан бирини анасы уа.

Анала,атала, эгечле, юй бийчеле, жууукълары, бандитлени къолларындан жоюлгъан башхала да, терроризмге къажау битеу кючню бириндирип, къаты сюелирге чакъыргъандыла.

Аталарын кимле ёлтюргенлерин билген эмда жюреклеринде дерт тутхан тёлю ёсюп келгени да тиширыуланы тынгысыз этеди. «Ана жюрек кимге да бирча ачыйды, сабийи ёлюрюн бир адам да сюймейди. Урушну тохтатыргъа бизге киши да болушурукъ тюйюлдю, бизни кючюбюз бирликдеди»,-деп айтылады чакъырыуда.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

КУЛЬТУРА

Атын Нью-Йоркда да айтдыргъанды

Энди «Черкесский круг» деген тепсеу проект бла АБШ-ны Нью-Йорк шахарында да шагырей болгъандыла. Аны презентациясы кёп болмай «Хилтон» къонакъ юйде, кёп адам къатышып, къуучлы халда бардырылгъанды.

Нью-Йоркда Продюсерлени ассоциацисы бу тепсеу ансамблени кеслерини 55-чи юбилей конференцияларына быллтыр чакъыргъан эди. Шёндюгю искусствону профессионалларын бирикдирген бу даражалы организация жыйылыуларын жыл сайын январьны башында бардырыучуду. Анга продюсерле кибик, артистле да чакъырылыучудула. Быйыл конференциягъа 28 къыралдан 3,5 минг адам жыйылгъанды. Концерт программалары бла келген белгили коллективлени араларында уа Гарлемский госпел-хор,Калифорниядан гитараланы уста сокъгъан ючеулен болгъандыла. Конференцияны концерт программасын эки кюнде да (7-чи эм 8-чи январьда) «Черкесский круг» ачып тургъанды.

-Биз усталыгъыбызны халкъла аралы даражалы профессионаллагъа кёргюзтюрге эрттеден мурат эте эдик да, анга жеттенбиз,- дегенди проектни автору Роберт Саралын.-Бизни программабызгъа уллу эс бурулгъанды, анга къараучуланы кёп санда келгенлери, кьызыу къарсла ургъанлары да шагъатлыкъ этгенди.

Артистлени барысын да кёрюр ючюн, продюсерлеге жарым жюзден артыкъ залда терк-терк болуп чыгъаргъа тюшеди. Бизге къарагъа келген а, кетмей ахырына дери туруучу эди. Къараучуларбызны саны бла уа битеу дуниягъа аты айтылгъан Гарлем госпел-хорну да озгъанбыз. АБШ-ны, Канаданы, Бразилияны, Мексиканы, бродвей театрланы продюсерлери бизни бла бирге ишлерге сюйгенлерин билдиргендиле.

Конференциягъа барыубузгъа Черкес культураны Ю.Х.Калмыков атлы «Адыги» деген фонду, КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков эмда АБШ-да Unicycle Productions продюсер ара къурагъандыла эмда болушхандыла. Америкада бизни диаспорабызны келечилери да бизге бек жарыкъ тюбегендиле.

Артистлерибиз миллет кийимлери бла Нью-Йоркну баш орамлары бла озгъандыла. Черкеслилени тёгерек тепсеулерин –«Уджну» Таймс-Скверде бла Коламбус-сёркълда дунияны искусство арасына саналгъан шахарда жашагъанла,аны къонакълары да кёргендиле.

Жууукъ заманлада «Черкесский круг» Москвада, Санкт-Петербургда, Стамбулда да гастролла бардырыргъа белгилейди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Комиссия

Миллетле аралы байламлыкъланы кючлендирир мурат бла

КъМР-де миллетле аралы халланы вопроспары эмда къазакъланы ишлери жаны бла ишчи къауумланы бирге бардырылгъан кенгешлеринде ишлерини планы къабыл этилгенди. Кенгешни премьер-министр Иван Гертер бардыргъанды.

Биринчиден, республиканы Парламентини Миллетле аралы халла жаны бла комитетини сопредседатели Виктор Несутулов миллетлени арасында байламлыкъланы вопроспары жаны бла ишчи къауум не мурат бла къурагъанын эмда анга салынгъан борчланы юслеринден билдиргенди. Ол айтханыча, быллай комиссияланы регионлада къурагъа кереклисини юсюнден РФ-ни Президенти быльтыр февральда Уфада бардырылгъан кенгешден сора оноу этгенди. «Россейде миллет политиканы концепциясы 2006 жылда къабыл кёрюлгенди, алай ол ахырда ишлемейди. Власть эм жержерли самоуправление органла аны толтурур ючюн жукъ да этмейдиле. Анга уа Россейни уллу шахарларында миллетчилик бла байламлы къаугъаланы кёбейгенлери шагъатлыкъ этедиле», - дегенди.

Комиссия миллет къырал политиканы жашауда бардырыр, жамауатны бирикдирир, граждан обществону институтларыны арларында байламлыкъла къурар, миллет келишиулюкню кючлер, экстремист ишлени тохтатыр мурат бла къуралады. «Анга Иван Гертерни башчылыкъ этгени аны магъаналылыгъыны юсюнден айтады. Комиссия кесине алгъан борчланы толусунлай толтурур деп ышанама», - дегенди депутат.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СОЦИАЛЬНЫЙ ЖАШАУ

Къолайсызланы къайгъыларына тийишлисича эс бура

Жыл санлары келген гражданлагъа, инвалидлеге, атадан неда анадан бири ёсдюрген эмда къолайсыз юйюрлени сабийлерине болушлукъ этиуню шарт мадарларындан бири - социальный жалчытыуду. Элбрус районда «Адамланы социальный жалчытыуну комплекс арасы» къырал учреждениясы башчысы Толгъурланы Магомет бла бизни корреспондентибиз ушакъ этгенди.

-Магомет, 2011 жылда социальный болушлукъ керек болгъанладан сиз кёплеге они тапдыргъан болурсуз?

-Юйлеге барып, болжалсыз социальный, жарым стационар, социальный жашау жумушланы тамамлауну, къурау-методика эм консультация жалчытыуну бардыргъан, юйюрлеге бла сабийлеге психология-педогогика болушлукъ этген битеу бизни бёлюмлерибиз салай да 8982 адамны жумушларына къарагъандыла. Алагъа 152841 жумуш этилгенди. Ол а озгъан жылны аллында жылда этилгениндан эсе кёпдю.

-Баям, жангызлай къалгъан къарт адамлагъа болушлукъ башхаладан эсе бегирек керек болур, ол къалай къуралгъанды?

-Алгъынча, бизни эки бёлюмюбюз, юйлеге барып, социальный жалчытыуну бардырады. Аладан бири Тырныауз шахарда бла Быллым, Огъары Бахсан, Элбрус элде, экинчиси уа Кёнделенде, Бедикде, Лашкутада жашагъанлагъа къарайды. Биринчи бёлюм шахардады, экинчи уа-Кёнделендеди. Алада болгъан гражданланы саны 248 адамды. Аланы кёбюсю эл жерледе жашайдыла-142 адам. Социальный ишчиле аланы кёп тюрлю жумушларына къарайдыла: продуктла келтириую жалчытадыла, аш-азыкъ хазырларгъа, жашагъан жерлерин (юйлерин) тизгинли тутаргъа, коммунальный жумушлагъа хакъ тёлерге болушадыла.

Андан сора да, артерия басымларын ёнчелейдиле, массаж этедиле, дарманла келтиредиле, ауругъанланы поликлиникагъа элтедиле.Къарт адамлагъа бек керекли психология болушлукъ этедиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу-2012

«Заманны» алыргъа энтта онг барды

Хурметли жамаат!

Бир тюрлю сылтау бла сиз 2012 жылны биринчи жарымына «Заманнга» жазылалмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды. Сиз жазылыуну январьны ахырына дери жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетибизни 1-чи февральдан алып башларыкъсыз.

Беш айгъа жазылыуну багъасы 296 сом 75 капекди.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы айырыучуларыны право билимлерин ёсдюрюу жаны бла ишни бек иги къурагъанланы сайлар мурат бла культура учреждениляны араларында бардырылгъан республикалы конкурсну итогларыны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны «Къабарты-Малкъар Республиканы айырыучуларыны право билимлерин ёсдюрюу жаны бла ишни бек иги къурагъанланы сайлар мурат бла культура учреждениляны араларында республикалы конкурс бардырыуну юсюнден» 2011 жылда 28-чи апрельде чыгъарылгъан 82/6-6-чы номерли бегиминде эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясында республикалы конкурс комиссияны протоколуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Биринчи жерни эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны дипломун бла 8 минг сом ёлчемде ахча саугъасын «Къабарты-Малкъар Республиканы Т.К.Мальбахов атлы къырал миллет библиотекасы» къырал культура учреждениягъа берирге.

2.Экинчи жерни эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны дипломун бла 6 минг сом ёлчемде ахча саугъасын Прохладна муниципальный районну «В.Маяковский атлы элле аралы библиотека» муниципальный культура учреждениясына берирге.

2.Ючюнчю жерни эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны дипломун бла 4 минг сом ёлчемде ахча саугъасын Май муниципальный районну «Майский шахарны ара библиотекасы» муниципальный казна учреждениясына берирге.

4.Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны дипломларын дагъыда былагъа берирге:

Май муниципальный районну «Октябрьское элде культура юй» муниципальный культура учреждениясына;

Май муниципальный районну Майский шахарны «Россия» культура юй» муниципальный культура учреждениясына.

5.Республикалы конкурсда хорлагъанлагъа саугъаланы бла дипломланы 2011 жылда 30-чу декабрьде къуурунчы халда берирге.

6.Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны аппаратыны бухгалтер эсепни жюрютген бёлюмю республикалы конкурсда хорлагъанлагъа дипломла хазырланырларын, ахча саугъала тёленирлерин жалчытырыгъа эмда алагъа, аланы бериуге аталгъан жыйылыуну бардырыу бла байламлы къоранчлагъа да ахчаны Къабарты-Малкъар Республикада 2011 жылда айырыучуланы (референдумгъа тыштышханланы) право культураларын ёсдюрюу эмда айырыуланы бла референдумланы ишлерин къурау бла кюрешгенлени юйретиу жаны бла ишлеге бёлюннген ырысхыдан берирге керекди.

7.Бу бегимни асламлы информация органларында басмалагъа эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны Интернет сайтына салыргъа.

Айырыу комиссияны Председатели
Къабарты-Малкъар Республиканы Секретары **В.М.ГЕШЕВ**
АТМЫРЗАЛАНЫ И.А.

Тюбешиу ачыкъ халда баргъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетде.

Премьер-министрни оюмуна кёре, жаш адамланы аралырында миллетле аралы халкъалай къуралгъаныны юсюнден да эрикмей-талмай айтып турургъа керекди. «Алгъын биз таныша туруп, миллетни сурамагъанбыз. Сёз ючюн, бери республикагъа биринчи кере келгенимде, поездден кеч тюшген эдим. Биринчи тюбеген экеуленнге барлыкъ жеримни адресин соргъанмыда, ала,юйреттенлери бла къалмай, мени ашыргъан да этген эдиле. Ол замандагъы адамла бир бирлерин сюе, бир бирлери бла шуёхлукъ жюрюте билгендиле»,-дегенди ол. Андан сора да, Иван Гертер Къабарты-Малкъарны атын да иги бла айтдырыргъа керек болгъанын чертгенди. «Бизни республикабыз сейирликди, аламатды, ариуду, халкъыбыз да- алай. Сора аланы юслеринден къыралны башха регионларында нек билмезге керекдиле? Башхаланы Кавказгъа къорхуулу регионнгача къарагъанларын тюрлендирмей жарарыкъ тюйюлдю»,-деп чертгенди.

Студентле аны Къабарты-Малкъарда миллетле эм конфессияла аралы халны юсюнден оюмун да соргъандыла. И.Гертер а республикада ол жаны бла бир тюрлю айырылыулукъ болмагъанын белгилегенди. Алгъынгы студентлени бла шёндюгюлени араларында башхалыкъланы эмда бюгюнлюкде окъугъан жаш тёлю къаллай болургъа кереклисини юсюнден айта, былай дегенди: «Мен башында сагъынныган къурулуш отрядланы хайыриндан жаш адамла кёп усталыкъ, уллу сынау да жыйышдыра эдиле. Ол заманда жаланда къураучу хунери болгъан, башламчылыкъ этге билген, къуруда алгъа итинннген адам болуучу эди жаш тёлюге башчы. Ала отрядланы комиссарлары эдиле. Аллай жашла бла къызла артда комсомол комитетлени башчылары болгъандыла, ызы бла уа тюрлю-тюрлю къулукълада кеслерини хунерликлерин кёргюзтгендиле. Тири, уллу,гитче ата журтуну къадарына сансыз къарамагъан адамды къыралны алгъа эдтирик, аны айнытырыкъ».

Юлгюге уа Правительствону Председатели Къабарты-Малкъарны Башчысы Арсен Каноковну келтиргенди. Онсегиз жылында ол республикадан уллу шахаргъа кетгенди. Кесини тирилиги, башламчылыкъ эте билгени, дайым да окъургъа итинннгени бла алгъа илмуланы кандидаты, ызы бла уа доктор да болгъанды, уста экономистди, финансистди.

Иван Гертер жаш адамланы республиканы айныу атламлары бла да кыысча шагъырей этгенди. 2005 жылдан биогюнгге дери республиканы дотациясы жыйырма процентге азайгъанды, отуздан аслам сабий сад, онжеги школ ишленнгенди, ишсизлени саны он минг адамгъа дери азайгъанды, бюджет а алты миллиард сомдан жыйырма миллиард сомгъа дери ёсгенди. «Бюгюнлюкде Россей Федерацияда Къабарты-Малкъарны эл мюлкюча иги айныгъан бир жер жокъду»,-деп къошханды ол.

Жаш адамланы дагъыда окъууларын бошагъандан сора къайда ишлерикдие, деген соруу да тынгысызы этеди. «Ишлергге сюйгенние шахарда иш бек кёпдю,-деп ышандыргъанды Иван Константинович. -Болсада сиз, орамланы сыйпаргъа, къар кюрерге, вагонланы къотарыргъа неда адырла жууаргъа, лабораториялагъа ишлерге барлыкъ тюйюлсюз, сизге къулукъ керекди. Алай тюйюлмюдю?»,-деп соргъанды.

Студентле Правительствону Председатели Жангы жылгъа къайда тюбегинин, къайсы шахарны бек сюйгенин, ишден бош заманында къалай солугъанын да соргъанды.

-Жангы жылгъа Майский шахарда юйюрюм, юйдегим бла тюбегенме. Къайда болсам да, онеки сагъатха он минут къалып юйге жетмей къалмайма. Нальчикни, Майскийни да бек сюеме. Бош заман чыкъгъанлай а, чабакъ тутаргъа барама, асламында уа тарых магъаналы, фантастикалы китапланы окъургъа кюрешеме,-дегенди Иван Гертер.

Тюбешиую акырында Правительствону Председатели студентлеге тюбешиуге тиги къатышханлары ючюн ыспас этгенди. Ала уа аны кюз артында медицина колледжни 80-жыллыкъ байрамына чакъыргъанды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Къолайсызланы къайгъыларына тийишлисича эс бура

Ахыры. Аллы 1-чи бетде.

Саулай да эки бёлюмде ишлегенле озгъан жылда аланы 95492 жумушларына къарагъандыла: 208 адамны жумушлары бир кесек хакъ алып, 81 къартны уа хакъ алмай тамамланнганды. Юйлерине барып, болушлукъ этерге керекли 45 пенсияны тохташдырылгъанды.

-Болжалсыз социальный болушлукъ этген бёлюм къаллай борчланы толтурады?

-Ол жыл саннары келген къарт адамлагъа, къолайсызлагъа, инвалидлеге кёп сабийли юйюрлеге, социальный болушлукъ бек керекли сабийлеге кёз-кёулакъ болуп тургъан гражданлагъа кёп тюрлю жаны бла болжалсыз болушлукъ этеди. Ол а хакъсыз жылы азыкъ, продукт наборла, юс эм аякъ кийимле, бек биринчи керек болгъан башха затла бла жалчытыуду.

Социальный жумушланы гарантияла къырал стандартыны тизмесинде кёргюзтюгген болжалсызы болушлукъну башха формалары да этиледиле. Жылны ичинде 409 адамгъа къаралгъанды, алагъа 10291 жумуш этилгенди. Болушлукъ излегенлени арасында-пенсиячыла, урушну эмда урунууну ветеранлары, тылда ишлегенле, репрессиягъа тюшген гражданла, тюрлю-тюрлю категорияла инвалидле, къолайсыз эм кёп сабийли юйюрле бардыла. Заявлениялагъа кёре аланы жашау болумларын тинтиую 26 акты жарашдырылгъан эди.

-Мен ангылагъандан, сизни комплекс арагъаулыгъа адамланы болушукълары да керек бола болур?

-Энчи адамланы , ол санда бизде ишлегенлени да спонсор болушлукъларыны хайырындан 6357 сом багъасы аш-азыкъ продукталадан 92 набор жарашдырып, къарыусузлагъа юлеширге онг табылгъанды. Адамла берген юс эм аякъ кийимледен 2446 комплект, ол санда китапла да алынып, юлешиннгендиле.

Аланы тилеклерине кёре гражданладан 216-сына юй жашауда керекли аш-азыкъ адырла, терезе жабыула, жастыкъ, жууургъан тышла, дагъыда башха затла берилгенди. Жандаууруклукъну айы баргъан кезиуде адамла кеси ыразылыкълары бла берип жыйылгъан ахчагъа алынныган эмда ала келтиргенледен 7377 сом багъасы аш-азыкъ продуктла юлешиннгендиле.

-Магомет Магометович, араны кюндюз адамла солугъан бёлюмюню коллективини юсюнден ыразылыкъ бла айтылгъан кёп махтау сёз эшите тургъанбыз. Былтыр ол къалай ишлегенди?

-Бёлюмде битеу да 332 адамгъа къарагъандыла. Солургъа сегиз къауум келгенди. Аладан алтысы жандаууруклукъ халда къуралгъан эди. Ала Малкъар халкъны къыраллыгъы къайтарылгъан кюнгге, Хорламны кюнюне, Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюне, Жашаулары келген адамланы кюнюне, Инвалидлени кюнюне аталгъан эди. Бери келип солугъан-репрессиягъа тюшген гражданлагъа, урушну ветеранларына бла эрлери урушда ёлген тишириулагъа, кёп сабийли эмда къолайсыз юйюрлени сабийлерине, къарт адамлагъа бла инвалидлеге кюнгге юч кере тынгылы ашатхандан сора да, профилактика багъыу да бардырылгъанды. Къулийланы Къайсын атлы Культура дворец, Сабийлени бла жаш адамланы чыгъармачылыкъларын айнытыуну арасы, Искусстволаны сабий школу бла ахшы байламлыкъ жюрютгенгизни хайыриндан культура-солуу ишле да иги къуралгъан эди.

Адамла солургъа келген айланы ичинде къарысуз жашагъанлагъа бла къарт адамлагъа хакъсыз 1698 тюш азыкъ юлешиннгени. Саулай да жылны ичинде кюндюзгю бёлюмде ишлегенле 32864 жумуш этгенديле.

-Социальный-жашау жумуша бла кюрешген бёлюм кесини атына кертичи болаламыды?

-Бу бёлюм да, бирсилеча, биринчи кюнден окъуна адамладан бюсюреу тапханды. Биз социальный структураны профилин сакъларгъа кюрешгенбиз, бизни службабызда эсепде болгъан адамла льготалы болумлада чач ишлетиу, кийим тикдириу дегенча жумушларын этдирирге онг табадыла. Бёлюм кесини атын иги бла айтдырғъанына бу затла да шагъатлыкъ этедиле: жылны ичинде 6440-дан артыкъ адамгъа жумуш этилгенди, ол санда инвалидледен бла урушха къатышханладан 163-сюне, социальный льготалагъа эркинликлери болгъан гражданладан да 415-сине. Алагъа этилген жумушланы саны 7760-ха жеттенди.

-Араны башха бёлюмлерини ишлерини юсюнден а не айтыргъа боллукъсуз?

-Психология-педагогика болушлукъну бёлюмюню иши социальный болушлукъ, аланы реабилитациалау керек болгъан юйюрлени бла сабийлени тохташдырыугъа эмда эсепге алыугъа бурулгъанды. Бу жанда жумушлары этилирге керекли гражданланы саны былтыр 467 эди. Инвалид сабийлери болгъан юйюрлеге, аладан сора да, атадан неда анадан бири ёсдюрген, кёп сабийли эмда къолайсыз юйюрлеге этилгенди аллай болушлукъ. Ол, кюндюзгю бёлюм бла бирге, аллай юйюрледен эки къауум, арагъа эки кере келип, солуп кетерлерин къурагъанды. Битеу алып айтханда, бёлюм 3890 социальный-психология, социальный-педагогика эм социальный-жашау жумуш этгенди. Адамланы иш бла жалчытыуну район арасы, бирси тийишли учреждениялa бла къаты байламлыкъда ишлей, онтёрт адамны ишге тохташдырыргъа къолдан келгенди, сезон жумушла бла кюрешгенле да бардыла.

Къурау-методика эм консультация бёлюмню борчу да уллуду. Ол, ара къарагъан территорияда, социальный мониторингни бардырыр ючюн къуралгъан эди. Бёлюм социальный процесслени тинтиую бла прогнозларын тохташдырыуну эмда адамланы социальный къоруулауну системасын игилендириу жаны бла предложениялa жарашдырыуну бардырады.

Араны структура подразделениялaрыны ишлерини хайырлылыкълары тинтиледиле эмда социальный жалчытыуну качествосун кётюрюу, аны алчы амалларын сингдириу жаны бла предложениялa бериледиле. Андан сора да, ол зат керек болгъан гражданланы социальный къоруулауну магъаналы вопросларына кёре методика эм информация материалларны жарашдыруу эмда юлешиу бардырылады, бизде ишлегеннени усталыкъларын кётюрюню вопрослары тамамланадыла. Бёлюм бир жылны ичинде 1044 адамгъа 2541 жумуш этгенди.

-2011 жылны итогларына кёре, ара мындан ары да районда жашагъанлагъа бек керекли учреждение болгъаналар къаллыкъды?

-Районда социальный болушлукъ керек болгъан юйюрлени бла гражданланы саны азайгъан угъай да, ёсе баргъанын зсре алсакъ, биз ишсиз къаллыкъ тюйюлбюз. Республиканы Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуну болушлугъу бла мындан ары да ишибизни игилендире барлыкъбыз.

Ушакъны **ТЕМИРЛАНЫ**
Анатолий бардыргъанды.

Миллетле аралы байламлыкъланы кючлендирир мурат бла

Ахыры. Аллы 1-чи бетде.

Ызы бла КъМР-ни Жамауат эм дин бириги лерини ишлери жаны бла къырал комитетини башчысы Борис Паштов комиссияны 2012 жылда ишини планы бла шагъырей этгенди. Биринчи жыйылыуунда республикалы эм жер-жерли власть органланы къырал миллет политиканы толтурууда борчлары сюзюллюкдюле. Дагъыда республиканы билим бериу учреждениялaрында эмда асламлы информация органланы ишлеринде миллетле аралы келишиулюкню игилендириу жаны бла проблемала да кётюрюллюкдюле.

Гуманитар тинтиулени институту баш илму къуллукъчусу Тетууланы Алим КъМР-ни миллет политикасыны концепциясын да сюзерге тийишли болгъанын айтханды. «Ол Интернетде басмаланнганды, аны сюзюуге ким да къатышыргъа эркин эди. Болсада ол алыкъа къабыл этилмегенди, анга соруула да бардыла», - дегенди. Комиссияны членлери аны тюзге санагъандыла эмда планнга кийиргенديле.

Жыйылыуда дагъыда Терк-Малка къазакъ обществоланы былтыр ишлери эмда быйыл тамамларгъа бирленнген жумушла да сюзюлгенديле. Борис Паштов бюгюнлюкде къырал власть органла къазакъларгъа болушлукъ этиуге уллу магъана бергенлерин чертгенди. Ол мурат бла тюрлю-тюрлю программла жарашдырыладыла, нормативправолу актла къабыл этиледиле.

Борис Султанович айтханыча, баш магъана казакъланы культураларын сакълаугъа бериледи. Дагъыда аланы къырал службагъа къатышдырыу жаны бла мадарла этиледиле. «Май эм Прохладна районлада Терк-Малка обществоуна эл мюлкге жараулу жер юлюшле бёлюннгендиле, Прохладныйде уа къазакъ базар да къуралгъанды», - дегенди.

Республикады миллет-культура араланы айнытыу жаны бла республикалы программаны къазакълагъа тутхучлулукъ этиу бёлюмю да барды. Былтыр анга 562 минг сом къоратылгъанды, быйыл а анда белгиленнген жумушлагъа 862 минг сом керекди.

Терк-Малка къазакъ обществону атаманы Николай Любуня билдиргенича уа, жаш тёлюню бирикдириу мурат бла «Терцы» деген регионла аралы организация къарауну юсюнден келишимле этиледиле. Атаман къазакъ кадет школ эмда корпус къуралгъанларыны, къазакъла жамауат къоркъуусузлукъну жалчытыу ишге, от тюшюуден сакълаугъа къатышханларыны, къазакъ культураны сакълау эм айнытыу жаны бла къаллай жумуша толтурулгъанларыны юсюринден да айтханды.

Жыйылыулада къазакъланы ишлери жаны бла ишчи къауумну быйыл ишини планы да къабыл этилгенди. Анга аланы культураларын сакълау, жаш адамланы аскер-патриот ниетледе юйретиу, жаш тёлюню жай солууларын къурау жаны бла жумуша киргенديле.

Ахырында Иван Гертер, миллетлени араларында келишиулюкню жалчытыу жаш тёлюню юйретиу бла байламлы болгъанын белгилеп, комиссияланы членлерин, ишлерине ат башындан къарамай, тири болургъа чакъырганды. «Ёсюп келген тёлюню тюз юйретиу бизни барыбызны да борчубузду», - дегенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Законопроект

Губернаторла беш жылгъа айырыллыкъдыла

Дмитрий Медведев озгъан баш кюн Кыралл Думагъа берген предложениясында билдиргеннге кёре, губернаторланы къуллукъларына айырып салыуну процедурасы жангыдан хайыриндан башларгъа ушайды. Ол проект къабыл этилген кезиюнден башланып хайырланылып тёбиреркди. Дагъыда регионла 20 айны ичинде кеслерини конституцияларын (уставларын) тюрлендирирге керекдие. Башхача айтханда, бир ненча ай озгъандан сора, губернаторланы узакъ замандан бери кюолуп тургъан айырыу система энди къыралда биринчи кере ишлеп башларыкъды. Регионланы башчылары къаллай принципле бла айырыллыкъдыла?

●Законну проектине тийишлиликде губернаторланы айырыу «бир тенгли эркинликли, тюзюнлей жашырын къол кётюрюню мурдорунда бардырылыргъа керекдие»;

● губернаторлагъа кандидатла политика партиланы, эмда кандидатланы кеслерини кёргюзтюулери бла белгиленирге боллукъдыла. Аны бла бирге уа, законда айтылгъанча, партияла кёргюзтюлюнгген кандидатураланы ислериндген президент бла консультацияланы да бардырыргъа боллукъдула. Алай, журналистлеге къыралправо управленияны начальниги Лариса Брычёва ангылатханнга кёре, ол кунсультацияла борчлу халда бардырылыргъа керек тюйюлдюле, аны юсюне да, партияла кеслерини кандидатураларын къыралны башчысыны оюмун сурамай да кёргюзтюрге эркиндие. «Партия» кандидатлагъа айырыучланы къол салыуларын жыйып айланыргъа да керек тюйюлдю. Кеслери кеслерин кёргюзтген кандидатлагъа уа айырыучланы ыразылыкъларын алыргъа керекди. Ненча адам кол салыргъа кереклиси хар регионда башхабашха тохташдырылады;

●губернатор ол къуллукъда 5 жылдан кёп заманны турургъа эркин тюйюлдю;

●айырыула тюз бардырылмагъанна саналыргъа боллукъдула. Алай болса, ол иш эркинчи кере тамамланыргъа керекди. Ол кезиуде регионну башчысыны борчун къыралны таматасы буюргъан адам толтуруп турады;

●айырылгъан губернатор, президентни ышаныуун тас этсе эмда регионну башчысы коррупциягъа къатышса неда регионну сейирлерине хата тюшюрген бузукълукъланы тюзетмесе, ишинден чыгъарылады;

●къуллукъгъа салынган губернатор къуллугъундан халкъны изленли бла да кетерилирге боллукъду. Не заманда? Ол чиновник законланы бузгъанын сюд тохташтырса, кесини борчларын толтурмаса.

Губернаторну ишинден кетериуню процедурасыны жорукълары:

1. Губернаторну ишинден, ол къуллукъгъа салынгнгандан сора, бир жыл озгъунчу кетерирге жарамайды.

2. Башламчы къауум регионну парламентине ишлей тургъан губернаторну ишинден кетериуню юсюнден заявление береди.

Аны бла бирге уа, башламчыла губернаторну кетерирге керек болгъанына шагъатлыкъ шартланы, аны ючюн къол салгъан айырыучланы (ала къаллай бир адам болургъа керекликсин хар регионда энчи тохташтырылады) тизмелери да бериледиле.

3. Заявление берилгенден соргъа, 90 кюнден узакъгъа созулмай, регионну башчысын ишден кетериу бла байламлы къол кётюрюю бардырылыргъа керекди.

Интернетден.

ТАБИЙГЪАТ БОЛУМ

Къар лыжачыланы къуудандыргъанды

Талай кюнню ичинде Элбрусда къар жаугъанлай тургъанды. Тау-лыжа жолла къардан толгъандыла. Чегетде бла Азауда аны къалынлыгъы 77 сантиметрге жеттенди. Курт юзюлюр къоркъуу болгъаны себепли каналт жолла бир кесекге ишлерин тохтатхандыла, лыжа трассала жабылгъандыла. Север Кавказны военизированный службасыны башчысы Чочайланы Хызыр билдиргенича, аланы отрядлары бу кюнледе Терс-Къолда бла Чегетде талай къоркъуулу жерледе ишлегенديле эм битеу да онюч куртну тюшюргенди.

Синоптикле айтханнга кёре, Минги тауну тийресинде кюнню халы жууукъ заманда игиге айланырыкъды. Къутхарыу службаны ишчилери лыжа жолланы къардан тазаларыкъдыла, белгиле, сеткала салдыкъдыла. Канат жолла бу кюнледе ишлеп башларыкъдыла.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну жерлери администрациясыны пресс-секретары.

Жол

Низамгъа сыйынмагъан водитель къолгъа тюшгенди

КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сындан бизге билдиргенлерине кёре, быйыл 15-чи январьда 15 сагъат 50 минутда Таманская дивизия орамда «Ямаха-Рантер» квадроциклни водители жолда жюриюню жорукъларына уллу бузукълукъ этип къолгъа тюшгенди.

1984 жылда туугъан, нальчикни жаш Ленин-Ногмов орамланы мюйюшюнде аллындан келген транспорт бла къагъышыргъа аздан къалып, къачып кетерге кюрешгенди. Полициины къулукъчулары аны тохтатыргъа кюрешгендиле алай ол, шахарны бир орамындан бирине ёте (Толстой, Горький, Ногмов, Киров, Осетинская), теркден-терк баргъанды. Ол угъай, тротуарлагъа, газонлагъа кире, адамланы жанларына къоркъуу салгъанды.

Жарым сагъатны ичинде былхымсыз водительни къууа кетип, УГИБДД-ны «Форум-Фокус» патруль автомобили эм дагъыда жол патруль службаны юч экипажы аны ортагъа алып, жолун тыйып, тутхандыла. Ары дери аланы барысыны да ГАИ-ни автомашиналарыны башларында чыракъ жанып, сиреналары тохтаусуз ишлей тургъанлай да, тёрт чархлы мотоциклни сюрген жаш, къулагъына алмай, жолоучулану жанларына къоркъуу сала, къачып айланнганды, УГИБДД-ны автомашиналарыны бирине тийип, аны жарасуз этгенди.

Аманлыкъчы водитель РФ-ни Административ право низамгъа бузукълукъ этиуню кодексини 10 –чу статьясына кёре терсленеди. Аны бла байламлы бир материал жарашдырыучу сюдге жиберилгенди. Квадроцикл а терсликлери бла тазирге тюшген автомашинала туруучу жерге салынгнганды.

Жаяу адамла уа кеслерини терсликлерин ангылаймыдыла?

Быйыл 17-чи январьда республиканы жолларында низам не халда болгъаныны къарагъарга деп эттенлиндже ингирге дери жол-патруль службаны 35 экипажы, полициины 120 къуллукъчусу – ишге чыкъгъандыла. Къырал автоинспекцияны жолда жюриюню къоркъуусузлугъун жалчытыр муратда бардырғъан бу рейди бошдан тюйюл эди. Жаяу адамланы жолда жюриюню жорукъларына кёп бузукълукъ этгенлери артыкъда жарсытады.

Жылны башындан бери республикада жаяу адамланы хаталарындан 8 жол-транспорт авария болгъанды, 2 адам ёлгенди, 7 адам къыяу тапханды, ол санда бир сабий. Ала барысы да жолда жюриюню жорукъларына бузукълукъ этип, къыйынлыкъгъа тюшгендиле. Жолдан ётер жерлеге бармай, тап кёрген жерлеринде орамны башха жанына ёте туруп ачыгъандыла. Артыкъда кёп Нальчикде Экинчи Тамань дивизия, Ленин, Идаров, Калюжный, Толстой орамлада, Май районда Октябрьский посёлокда, Прохладный районда Къарагъау элде, Прохладный шахарда Головко орамда кёп адам автомашина тюбюне тюшгенди.

Профилактика мадарла бардырылғъан кезиуде битеу да административ жууапха 1148 адам тартылгъанды. Аладан 108-си жаяу адамладыла. 96 водитель жаяу адамлагъа жол къоймагъанды. УГИБДД-ны къулукъчулары ол тюрлю шартланы юлгюге келтирип, жаяу адамла бла 200-ден аслам ангылатыу ишлерге бардырғъандыла.

Жолда жюриюню жорукъларына бузукълукъ этгенлеге 200 сом тазир салынады, жаяу адамла жолдан ётте туруп, алагъа чырмау болгъан водителле уа 1000 сом тёлерикдие.

Басмагъа **ТЕММОЛАНЫ**
Мухадин хазырлагъанды.